

Душан Пајин

ОД ТЕРАЗИЈА ДО ИНДИЈЕ

Ретроспективна изложба фотографија Радета Милисављевића „1950–2009”
– Музеј примењене уметности, Београд (17. 12. 2009 – 25. 1. 2010)

Ова изложба – са преко 120 фотографија – представља ауторов избор из богатог опуса, у распону од скоро 60 година (од 1950, кад је почео да се бави фотографијом). Његова дела нам представљају географску и културну панораму огромног опсега – од Србије до Индије, од Ђавоље вароши до Тибета – са импресивним пределима, призорима и ликовима, које је аутор сусретао, запажао и снимео током активног бављења фотографијом.

Представљене фотографије обухватају више жанрова: портрете (од анонимних лица до историјских личности), обичаје и ситуације, пејзаже, градове и храмове. При томе, тешко је рећи у којем жанру је аутор остварио најбоље фотографије, јер је конкуренција веома оштра, а суд – рекло би се – више зависи од склоности посматрача, него од самог дела.

Рецимо, фотографије анонимних лица – од стараца до деце, од мештана Србије до Тибетанаца – пружају једну незаборавну панораму лица, типова људи и расположења која они носе и изражавају. Оне делом подсећају и на ону незаборавну интернационалну изложбу фотографија „Породица човека” (која је након избора од стране Едварда Штајхена, кренула из Музеја модерне уметности у Њујорку, да би 1956. стигла и у Београд, у павиљон „Ц. Зузорић”) – пре свега по тој невидљивој спони, која повезује пределе и лица са тако далеких простора и из различитих култура.

Истоветни сензибилитет аутор је испољио и у фотографисању пејзажа, или људских станишта, од хималајских и српских села, храмова у Индији, Тел Авиву, или Храма светог Саве (у изградњи), до саобраћајне гужве на Тргу Републике у Београду (1980). Иначе, на више фотографија из 80–их и 90–их, аутор је промовисао Ђавољу варош, која је у 2009. била у конкуренцији за светска чуда природе.

На овој изложби, пред нама је обухватна панорама живота и смрти (спаљивање покојника у Индији, 1979, или погреб у источној Србији, 1980), човекових обитавалишта, окружја и спона човека са амбијентом, или људи различитих узраста – који су некад тужни, некад весели, а свакад „тако људски”.

Док се креће од једне до друге фотографије, посматрач за неко време као да излази из уобичајених граница времена и простора, јер му понуђени призори дају привилеговано осећање госта-посматрача у огромном просторном и временском распону – могућност да током двадесетак минута сагледа чудесне призоре и проживи многе животе које носе та лица и ситуације, забележени оком и фото-апаратом Раде Милисављевића. На свој начин, он као да потврђује став Андре Малроа, да *свако ремек-дело представља прочишћење света, а њихова заједничка порука говори да су ти појединачни уметници победили своју подређеност, да дела постоје и простиру се као шаласићи на океану времена, разасирући вечну победу уметности над људском судбином. Сва уметност је револт против људске судбине.*

На овој изложби су представљене ауторове црно-беле фотографије, али он је урадио и велик број колор слајдова са истих простора, који су били укључени у неке раније изложбе. Својим делом, овај аутор се (поред неколико других имена наше уметничке фотографије) сврстао у водеће уметничке фотографе XX века.

Иначе, Раде Милисављевић је имао 30 самосталних изложби, учествовао је на око 400 групних изложби и добио бројна признања за свој рад. Објавио је и две путописне књиге: *Људи и призори* (Београд, 1983) и *Призори – од Јадрана до Тибета* (Београд, 1988).